

Felsefe ve İctimaiyat Mecmuası (1927/2014). Mukaddime. M. E. Balcı (Çevrimyazı). *Sosyoloji Dergisi*, 3. Dizi, 28. Sayı, 2014/1, s.391-394

Mukaddime*

Felsefe ve İctimaiyat Mecmuası

Çevrimyazı: Mehmet Emin Balcı

Maksadımız

Felsefe ve İctimaiyat Mecmuası, kendisi için en esaslı bir hedef olmak üzere, felsefi ve içtimaî meseleleri merak edenlerin bu mevzular hakkındaki bilgilerini tevsi [artırma] ve takviye etmelerine, tetkiklerinin salim bir usulde inkişafı için onlara rehberlik etmeye çalışacaktır.

Filhakika, son lise müfredat programları, felsefe ve içtimaiyat derslerini, yeni yetecek münevver zümrenin bilgi seviyesi içinde mühim bir rol oynayacak vaziyete sokmuştur: Genç nesil, bu tahsile büyük bir ehemmiyet vermek mecburiyetindedir. Bu bilgi şubelerine karşı gösterilen resmi alaka, talebe arasında da çok kuvvetle mukabilini görmüştür. Bu hadiseyi, mecmuamızın müesseseleri, meslekleri itibariyle çok yakından takip etmektedirler. Yalnız şunu da itiraf etmek mecburiyetindeyiz ki talebe arasında bu derslere karşı uyanan alakayı hakkıyla tatmin etmek, yani bu derslerin tevlit ettiği fikri ihtiyaçlara hatta resmi müfredat programının hududu dahilinde kalmak şartıyla dahi, gıda verebilmek pek çok defa mümkün olamıyor.

Bu hal yalnız lise tedrisatı için değil, aynı derecede katıyetle ve çok da fazla şiddetle darülfünun [üniversite] tedrisatı için de varittir: Darülfünunda artık ihtiyaçların hududu çok daha artmış ve genç talebenin hususi tetkikler yapmak zarureti çok daha hayatilemiş ve katilemiştir. Buna mukabil, darülfünun talebesinin vaziyeti, lisedeki arkadaşlarının halinden hiç de daha iyi değildir.

Bu netice bir hakikattir ve maalesef o kadar acı bir hakikattir ki, eğer mukabil [karşı] tedbir alınmayacak olursa, gerek liselerde ve gerek darülfünunda bu bilgi şubelerinin tedrisinden beklenen gayeyi elde etmek pek mümkün olamayacaktır.

Bunun sebebi aşikardır: Talebenin elinde en küçük şüphesini hal edecek bir memba yoktur; mektep kütüphaneleri, bu talebeye esasen mahdut olan bir iki dağınık Türkçe eserle birkaç ecnebi kitabı verebilir. Bunlar ise, bu derslerin temas ettiği çok vasi [geniş] sahalar içinde hiç mesabesindedir. Hele talebemizin, darülfünunda bile, ekseriyetle ecnebi lisanlarından hakkıyla istifade edecek vaziyette olmadığını düşünecek olursak, maalesef kıymetleri hakkında çok mütereddit olmak icap eden Türkçe birkaç eserin bu boşluğu nasıl dolduracağını pek iyi tasavvur edebiliriz!

Türkçemizde, memleketimiz için nispeten çok yeni olan bu mevzular üzerinde, hemen hemen pek az eser bulunması, yalnız talebe muhiti için değil, biraz daha munsaf [insaf] ve hakperest olarak söylemek lazım gelirse, hatta bizzat muallimler içinde fena neticeler tevlit etmektedir. Talebesi karşısında söyleyeceği şeyin asgari birkaç

* *Felsefe ve İctimaiyat Mecmuası*, Cilt: I, Sayı 1, Mayıs 1927, s. 1-5. Dergi hakkında kısa bir tanıtım ve fihrist için bkz. Hasan Aydın, "Felsefe ve İctimaiyat Mecmuası: Amacı ve İçeriği Hakkında Birkaç Söz", *Bilim ve Gelecek*, Sayı 45, Kasım 2007, https://www.academia.edu/5279786/felsefe_ve_ictimaiyyat_dergisi_hakkinda_bir_kac_soz.

mislini bilmek zaruretinde olan muallimlerimizden acaba kaçının kütüphanesinde, fevkalade mütenevvi [çeşitli] şubeleri ihtiva eden bu derslerin her bahsi hakkında, hiç olmazsa bir veya iki esaslı eser vardır? Yeni cereyanları, mecmuaları ve neşriyatı takip edebilmek için değil, hatta klasik eserleri toplamak için bile bugünkü muallim bütçesi, imkanı olmayan fedakarlıklara katlanmak mecburiyetindedir.

İşte bu sebeplerdir ki bizi bu mecmuanın neşri fikrine sevk etmiştir. Mecmuamız her şeyden evvel, bu tetkik arzularını tatmin etmeye ve talebe ve muallim için mektep kitapları haricine çıkararak okumak ve düşünmek imkanlarını hazırlamaya çalışacaktır. Liselerde son sınıfa gelen talebe, bu bahisler içinde o vakte kadar okuduğu birçok derslerin yeni bir terkip ve nizam dahilinde tekrar tetkik edildiğini görüyor. Bu vasi [geniş] ve mesuliyetli işin hakkıyla başarılabilmesi için muhakkak surette talebenin serbest ve mümkün olduğu kadar çok mütenevvi bir malzeme içinde çalışması lazımdır. Aksi takdirde felsefe ve içtimaiyat dersleri bir zamanlar tarih dersinin düştüğü ezbercilik girvesinden* kurtulamayacaktır.

Filhakika felsefe ve içtimaiyat derslerinin ehemmiyeti, bütün lise derslerinin telakkisi ve hedefi üzerinde haiz olduğu tesir itibariyle, bir kat daha artar. Bilhassa memleketimizde lise tahsilinin hakkıyla muvaffak olabilmesi için, ilmî zihniyetin çok muhkem [sağlam] bir tarzda genç nesillere aşılması bir hayat meselesidir. İşte bu noktada felsefe ve içtimaiyat dersleri, büyük bir vazifeyi üstlerine alıyor demektir. Bu vazifenin en ehemmiyetli ciheti, bilhassa liselerde şimdiye kadar aralarında hiçbir ilmî alaka tesis edilememeksizin tedris edilen içtimai bilgileri, ilmî bir nizam içine sokmak olacaktır. Biz mecmuamızda bu derslerle de (tarih, coğrafya, edebiyat gibi) meşgul olmaya çalışacağız.

Buraya kadar ana hatlarını çizdiğimiz mütevazı gaye bizim için esastır. Vaka'a "felsefe ve içtimaiyat" unvanı altında neşrolunan bir mecmuanın hassaten tedris müesseseleriyle meşgul olmasını, Avrupa'daki mümasil [benzer] mecmuaları hatırlayarak; pek zayıf bir mevzu addedenler bulunabilir; bu endişeye kapılanları esas itibariyle haklı bulmamak kabil değildir. Yalnız bu bilgi şubeleri için memleketimizin henüz kafi derecede hazırlıklı olmadığını hatırlamak, tuttuğumuz yolun müspet bir hedefe i'sal edecek [ulaştıracak] yegane çare olduğunu düşünmekte bizim de ne kadar haklı olduğumuzu gösterir zannındayız.

Bizce bir ilmin memlekette tamimi [umuma yayılması, yaygınlaştırılması], her şeyden evvel o ilmin esas mefhumlarının ve mebadisinin [ilkelerinin] sahih ve tam bir surette bilinmesi ile mümkündür. Bu esas mefkut oldukça [ortada olmadıkça], o ilmin münferit bahisleri hakkında en kıymetli tetkikler bile faydalı olamaz. Çünkü her şeyden evvel ciddi ve itimat olunabilir kari bulmak mümkün olamaz. Binaenaleyh bir ilmin mahallileşmesi ve millileşmesi için ilk şart, müspet bir surette bu mebadinin iyice anlaşılması ve bilhassa tamim etmesidir [genele yayılmasıdır]. Yalnız bu, ilk şart olmakla beraber hiç şüphesiz ilmî faaliyetin nihai gayesi de olamaz. Bundan sonra o ilmin umumi tekamülüne müspet bir şeyi ilave eden, yani "orijinal" denebilecek tetkiklerin yapılması lazımdır. Diğer taraftan da içinde yaşadığımız cemiyetin hayatında

* Hasan Aydın'ın makalesinde "kuryesinden" diye geçiyor.

bunların tatbikatını görmek ve göstermek, yani müfid [faydalı] olmak icap eder. Ancak bu safhalarını yaşadıkdan sonra bir ilme mahallileşmesi ve millileşmesi diyebiliriz.

Her ilmî faaliyetin bu cephesi, hiç şüphesiz en iddialı tarafıdır. Ve çok şerefli olmakla beraber yine hiç şüphesiz en güç cihettir.

Acaba mecmuamız bu sahada da müfid olabilir mi? Bu hususta şimdiden vaatle bulunmak istikbalî keşfetmek gibi bir şeydir. Mecmuamızda çalışacak olanlar arasında ve alelumum memleketimizde ilmin amelî tekamülüne hizmet edebilecek şahsiyetlerin yetişmesi çok arzu edilir bir saadettir. Fakat ne bu iddiayı eserden evvel ortaya koymak, ne de bunu tahakkuk edeceğini şimdiden kestirmek, ilmin hakiki manasını anlayanlar için makul bir şey değildir.

Esaslı gaye olmak üzere yukarıda tespit ettiğimiz maksadı, yani karilerimize ilmin fethettiği sahaları ve geçirdiği safhaları göstermek suretiyle faydeli olmak maksadını temin için fevkalade kabiliyetlere ihtiyaç yoktur. Ciddi bir surette okumasını bilen ve öğrendiklerini yazabilen herkes bu vazifeyi başarabilir. Onun içindir ki biz de bu gayeyi elde etmeye çalışırken, karilerimizin bize azami surette itimat edeceklerine kanıyız. İkinci kısım faaliyete gelince, öyle düşünüyoruz ki yine çok mütevazı ve ihtiyatlı olmak şartıyla, bu hususta da küçük monografiler ve tecrübeler meydana çıkarmak mümkündür. Bu tecrübelerin müddeası [iddiası] hiçbir zaman mütetebbîlerimizin [araştırmacılarımızın] ve aynı zamanda karilerimizin kudretleri ve seviyeleri fevkine çıkmamaya mecburdur. Bu nevi mesaiye memleketimizde de artık zemin ve imkan hazırlamak vakti gelmiştir.

Planımız

Bir taraftan geniş mikyasta [ölçüde] tamimcilik [yaygınlaştırmacılık] yapmak, diğer taraftan da kendimizde kudret buldukça tetkik eserleri neşretmeye çalışmaktan ibaret olan maksatlarımızı, sarahat ve samimiyetle arz ettik. Şimdi bu maksada vasıl olmak için takip edeceğimiz planı kısaca izah edelim, Mecmua dört esaslı kısımdan mürekkep olacaktır:

- 1- Nazarî kısım
- 2-Tedrisî (tamimî) kısım
- 3-Tatbikî kısım
- 4-Tahlilî ve tenkidî kısım

Birinci kısımda, muharrirînin [yazarların] esas itibariyle şahsi görüşlerini ihtiva eden yazılar bulunacaktır. Bu kısım, yukarıda da bahsettiğimiz vechile [gibi] mecmuamızın daima en küçük bir parçasını ihtiva edecektir. Üçüncü kısımda içtimai meseleler arasında memleketimizi alakadar eden bahisleri, tatbikî ve amelî bir nokta-i nazardan tetkik edeceğiz. İkinci ve dördüncü kısım mecmuanın bizi en çok işgal edecek parçaları olacaktır.

Tamim kısmını iki tali şubeye ayırmak mümkün olabilecektir:

Birincisi eski veya yeni fikir sistemlerini ve telakki tarzlarını hülasa eden tetebuları [araştırmaları] yahut bu nevi eserlerin tercümelerini ihtiva edecektir. İkincisinde doğrudan doğruya lise ve darülfünun tedrisatı için faydeli mebahisi [konuları], ders numuneleri tarzında tetkik eden terkiibî makaleler bulunacaktır. Bu makalelerin mevcut müfredat programlarına muvafık bir veya müteakip birkaç ders ihtiva edecek

şekilde yazılmasına dikkat edeceğiz: Bu surette bu numunelerden muallim arkadaşlarımızın ve talebenin kolayca istifadesini temin edebileceğimizi ümit ediyoruz.

Son kısma, yani tahlil ve tenkit kısmına gelince burada memleketimizde maalesef çok müteammim [yaygın] olan bir tarzdan mümkün olduğu kadar ayrılmaya çalışacağız; bu tarz, fikir meseleleri üzerinde anif [kaba] ve şedit [şiddetli] münakaşalar yapmayı, doğrudan doğruya bir hakikatin meydana çıkması için çalışmaya tercih etmektir. Tenkit denince, bizde techil etmek [cehaletle suçlamak] ve hiç olmazsa sebepli veya sebepsiz beğenmemek manası anlaşılıyor. Bunun muhakkak birçok sebepleri olmak icap eder: Bizim görebildiğimiz, arasında muhatabına kıymet vermeyi bilmemek, alelumum [genel olarak] say'ın [çalışmanın] ve fikrin manasını anlamamak ve nihayet kendi bildiğini zannettiği şeylerin de karileri tarafından okunup anlaşılabilirliğine, müspet veya menfi bir kıymet ile karşılaşacağına itimat etmeyerek techil ve tahkir gibi teessürî âmilleri [duyguları harekete geçiren etkenleri] araya sokmak suretiyle nazar-ı dikkati celp etmek [dikkat çekmek] vardır. Hâlbuki bu zihniyet, ilmi imha için en kısa yoldur. Biz öyle zannediyoruz ki fikir meselelerinde beğenmek, beğenmemekten çok güçtür, her ikisinin de sebebini göstermek şartıyla. Bizce bir fikri beğenmek veya reddetmek, ancak doğrusu gösterilebileceği zaman ve gösterilebilecek kimseler için hak teşkil eder. Bu izahatla, karilerimize bu sayfalarda hiçbir zaman anif münakaşalar dinletmeyeceğimizi vaat etmek istiyoruz.

Bu kısımda istihdaf ettiğimiz gayenin müspet cihetine gelince, istiyoruz ki karilerimiz gerek Avrupa'da ve gerek memleketimizde mevzularımızla alakadar olan esaslı neşriyatı ve mühim vakayii [olayları] hülasa [özet] halinde görmeye ve tanımaya muvaffak olsunlar. Bu, şüphesiz, çok geniş iştir. Ve onun için bu noktada muvaffakiyet, karilerimizin mecmuaya bahşedecekleri maddi ve manevi himayeye bağlıdır.